

Záujem maloletého dieťaťa – vybrané otázky *Interest of a minor child – selected issues*

JUDr. Ivana Klimáčková

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Ústav súkromného práva

Anotácia

Príspevok sa zaoberá problematikou záujmu maloletého dieťaťa v historicko-právnych súvislostiach, pozornosť ďalej sústreďuje na chápanie pojmu „najlepšie záujmy dieťaťa“ v Dohovore o právach dieťaťa prijatého Organizáciou Spojených národov v roku 1989 a napokon sa venuje tomu, nakoľko takému poňatiu pojmu v Dohovore o právach dieťaťa zodpovedá pojem „záujem maloletého dieťaťa“ v slovenskom zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Annotation

The work is concerned with the issue of the interest of a minor child in historical and legal contexts, then focuses on the understanding of the concept of “best interests of the child” in the Convention on the Rights of the Child adopted by the United Nations in 1989, and finally examines the extent to which the concept of “interest of a minor child” in Slovakia’s Act No. 36/2005 Coll. on the Family, as amended, corresponds to the concept in the Convention on the Rights of the Child.

Kľúčové slová

Záujem maloletého dieťaťa, Dohovor o právach dieťaťa, zásada, právo, zákon o rodine, rodinné právo

Keywords

Interest of a minor child, Convention on the Rights of the Child, principle, right, family act, family law

Úvod

Zákonom č. 175/2015 Z. z. bol s účinnosťou od 1. januára 2016 doplnený do zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“ alebo „ZR“), a to do jeho čl. I (Základné zásady), nový čl. 5, zakotvujúci zásadu záujmu maloletého dieťaťa. Podľa dôvodovej správy k uvedenej novele (ďalej len „noveľa“) došlo týmto k legislatívnemu a spoločenskému povýšeniu zásady na kardinálne miesto v systematike zákona o rodine.¹ Základné zásady totiž vyjadrujú mravné postuláty a ako sústava základných pravidiel usmerňujú interpretáciu a aplikáciu zákona o rodine v právnej praxi.² Ako dôvod vyššie uvedenej novej úpravy dôvodová správa k novele uviedla zámer „...aby súd a všetky osoby, ktoré vykonávajú voči dieťaťu svoje práva a povinnosti, mali záujem dieťaťa na zreteli, aby ho starostlivo posudzovali a zodpovedne určovali.“ Zároveň k doplneniu zákona o rodine došlo tiež vzhľadom na „... skutočnosť, že Slovenská republika je zmluvnou

¹ Vládny návrh. Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Dôvodová správa [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=249968>

² Cirák, J., Gandžalová, D. Základy rodinného práva. Úvodná časť – manželské právo – osvojenie. Banská Bystrica : UMB Belianum, 2019, ISBN 978-80-557-1548-3, str. 16

*stranou Dohovoru OSN o právach dieťaťa ... ktorý okrem iného upravuje generálnu klauzulu záujmu dieťaťa v čl. 3 ods. 1.*³

Odkaz na záujem dieťaťa v paragrafovom znení obsahoval zákon o rodine už pred uvedenou zmenou právnej úpravy (napr. v § 23 ods. 2, § 25 ods. 3, § 28 ods. 2 ZR), pričom dokonca pojem „záujem dieťaťa“ nachádzame aj v niektorých historických prameňoch rodinného práva (v práve platnom na historickom území Slovenska). Tento príspevok sa preto zaoberá historicko-právnymi súvislosťami problematiky záujmu maloletého dieťaťa, ktoré podáva v rámci nasledovných období – od 70-tych rokov 19. stor. do konca roku 1949, od roku 1950 do roku 1963 a od roku 1964 do roku 1989.

Dohovor o právach dieťaťa (angl. Convention on the Rights of the Child) (ďalej aj „Dohovor“) bol prijatý dňa 20. novembra 1989 v New Yorku a to Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov (angl. United Nations, ďalej len „OSN“). Dohovor nadobudol platnosť dňom 2. septembra 1990⁴. Vzhľadom na viazanosť Slovenskej republiky Dohovorom, ako aj na zakotvenie zásady záujmu dieťaťa do čl. 5 ZR, a tiež s prihliadnutím na to, že dôvodová správa k novele približuje chápanie zásady záujmu dieťaťa prostredníctvom Všeobecného komentára č. 14 (2013) o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu (angl. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1) (ďalej len „Všeobecný komentár č. 14“), ktorý vydala Komisia OSN pre práva dieťaťa (angl. Committee on the Rights of the Children) (ďalej len „Komisia OSN“) k zásade najlepšieho záujmu dieťaťa v roku 2013, tento príspevok sa sústreďuje na chápanie pojmu „najlepšie záujmy dieťaťa“ v Dohovore a všima si, nakoľko takému poňatiu pojmu v Dohovore zodpovedá pojem „záujem maloletého dieťaťa“ v slovenskom zákone o rodine.

V rámci prípravných prác na Dohovore, ktoré trvali desať rokov, bol návrh Dohovoru vypracovaný vo všetkých šiestich úradných jazykoch OSN⁵. V skutočnosti však pri vypracúvaní návrhu Dohovoru zohrávala dominantnú úlohu angličtina a nedorozumenia niekedy vyvstávali z ťažkostí s prekladom niektorých textov do iných jazykov.⁶ Príspevok poukazuje na odborné diskusie, ktoré prebiehali v pracovnej skupine OSN k článku 3 ods. 1 (v

³ Vládny návrh. Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Dôvodová správa [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=249968>. Ako ďalší motív uvádza dôvodová správa k novele „... skutočnosť, že Slovenská republika sa na medzinárodnom poli zasadila o významný posun procesných garancií ochrany práv ohrozených detí alebo detí ktorých práva už boli porušené“, t. j. Slovenská republika ratifikovala Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (sťažností) z roku 2011 (angl. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications). K uvedenému bližšie Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/2014. Pre Slovenskú republiku nadobudol tento opčný protokol platnosť dňa 14. apríla 2014.

⁴ V mene Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky bol Dohovor podpísaný v New Yorku dňa 30. septembra 1990 a nadobudol pre ňu platnosť dňom 6. februára 1991. Zánikom Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (uplynutím 31. decembra 1992) sa jej nástupníkymi štátmi stali Česká republika a Slovenská republika. S platnosťou odo dňa 1. januára 1993 došlo k sukcesii Slovenskej republiky do Dohovoru (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky publ. pod č. 53/1994 Z. z., podľa ktorého dňa 28. mája 1993 sa uskutočnila s platnosťou od 1. januára 1993 notifikácia sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých depozitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov).

⁵ Sú nimi anglický jazyk, arabský jazyk, čínsky jazyk, francúzsky jazyk, ruský jazyk a španielsky jazyk.

⁶ Lopatka, A. In: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I. New York and Geneva : United Nations, 2007, str. xl [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/legislative-history-convention-rights-child-part-1>

pôvodnom návrhu Dohovoru išlo o čl. II), ktoré, ako vyplynie z ďalšieho textu tohto príspevku, priblížili zmysel, v akom bol čl. 3 ods. 1 napokon prijatý. Uvedené má význam pre výklad Dohovoru podľa Viedenského dohovoru o zmluvnom práve z roku 1969⁷ (pravidlá pre výklad sú uvedené v jeho čl. 31 až 33). To tiež odôvodňuje zvolený prístup k podaniu problematiky v tomto príspevku a umožňuje, vychádzajúc zo zverejneného slovenského znenia Dohovoru⁸ a formulácie právnej úpravy v čl. 5 zákona o rodine, poukázať na niektoré možné výkladové problémy príslušných ustanovení zákona o rodine.

Niektoré články Dohovoru boli výsledkom ťažko dosiahnutých kompromisov, čomu potom zodpovedá šírka a neurčitosť niektorých jeho ustanovení.⁹ Tak tomu bolo napr. už pri definícii pojmu dieťa v čl. 1. Zástancovia názoru, že práva dieťaťa vznikajú v okamihu počatia trvali na tom, aby bol tento prístup zahrnutý do Dohovoru. Iní boli toho názoru, že cieľom Dohovoru je chrániť dieťa po narodení. Napokon sa dosiahla dohoda, že v preambule Dohovoru sa uviedla veta, podľa ktorej dieťa potrebuje „zodpovedajúcu právnu ochranu pred narodením, ako aj po ňom“ a znenie čl. 1 sa ponechalo nepresné.¹⁰ Čl. 1 Dohovoru bol potom prijatý v nasledovnom znení: „Na účely tohto Dohovoru sa dieťaťom rozumie každá ľudská bytosť mladšia ako osemnásť rokov, pokiaľ podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je plnoletosť dosiahnutá skôr.“¹¹

V súvislosti s čl. 1 Dohovoru je potrebné uviesť, že v slovenskej právnej úprave súkromnoprávných vzťahov (t. j. aj rodinnoprávných) sa tento subjekt označuje tiež ako maloletý, maloleté dieťa. Tieto pojmy naplňajú materiálne vymedzenie pojmu dieťa, pričom nadobudnutie plnoletosti je spojené s dovŕšením 18. roku veku.¹²

Problematika záujmu maloletého dieťaťa v historicko-právnych súvislostiach

Zohľadnenie záujmu maloletého dieťaťa v niektorých veciach, ktoré sa ho týkali, nebolo v období dualizmu na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi neznáme. Na záujem dieťaťa odkazovali (hoci nie vždy výslovne) niektoré ustanovenia uhorských súkromnoprávných predpisov upravujúcich rodinnoprávne pomery, a to zákonný článok XX/1877 o úprave poručenských a opatrovníckych záležitostí¹³ (ďalej len „zák. čl. XX/1877“) a zákonný článok XXXI/1894 o manželskom práve¹⁴ (ďalej len „zák. čl. XXXI/1894“). Právna úprava v danom období pritom vychádzala z rozlišovania právneho pomeru manželských a nemanželských detí.

⁷ Dohovor nadobudol platnosť dňom 27. januára 1980. Pre Československú socialistickú republiku nadobudol platnosť dňom 28. augusta 1987. In: Vyhláška ministra zahraničných vecí o Viedenskom dohovore o zmluvnom práve č. 15/1988 Zb. S platnosťou odo dňa 1. januára 1993 došlo k sukcesii Slovenskej republiky do Viedenského dohovoru o zmluvnom práve. In: Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky publ. pod č. 53/1994 Z. z., podľa ktorého dňa 28. mája 1993 sa uskutočnila s platnosťou od 1. januára 1993 notifikácia sukcesie Slovenskej republiky do mnohostranných zmluvných dokumentov, ktorých depozitárom je generálny tajomník Organizácie Spojených národov.

⁸ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.

⁹ Haderka, J. F. Bea Verschaegen, Die Kinderrechtskonvention (Úmluva o právach dieťaťa), Wien, 1996, Manzsche Verlags – und Universitätsbuchhandlung, 122 s. (recenzia) In: Právnik, ročník CXXXVI/97, číslo 4, str. 370-371

¹⁰ Lopatka, A. In: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I. New York and Geneva : United Nations, 2007, str. xli [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/legislative-history-convention-rights-child-part-1>, citované dňa 12.4.2025

¹¹ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.

¹² Smyčková, R. In: Smyčková, R., Števíček, M. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2017, ISBN: 978-80-89603-54-1, str. 173

¹³ Tento zákonný článok bol sankcionovaný dňa 4. júla 1877 a vyhlásený dňa 7. júla 1877. K novelizácii došlo zákonným článkom VI/1885, v tomto príspevku citovaných ustanovení sa však zmeny nedotkli.

¹⁴ Tento zákonný článok bol sankcionovaný dňa 9. decembra 1894 a vyhlásený 18. decembra 1894.

Na roveň detí manželských stavalo právo aj deti uzákonené (legitimované)¹⁵. Pre manželské dieťa alebo legitimované dieťa platilo, že nad ním vykonával otcovskú moc¹⁶ jeho otec (§ 15, prvá veta zák. čl. XX/1877). Nemanželské dieťa bolo v poručníctve svojej plnoletej matky.¹⁷ V naznačenom kontexte potom možno uviesť, že ochranu záujmu dieťaťa (manželského, legitimovaného) poskytoval napr. § 22, 24, 30, 67, 263 zák. čl. XX/1877 a § 10, 95 zák. čl. XXXI/1894. Ochranu záujmu dieťaťa nemanželského poskytoval napr. § 30, 67, 90, 263 zák. čl. XX/1877 a § 10 zák. čl. XXXI/1894.

Podľa § 22 zák. čl. XX/1877 otcovská moc mohla byť zrušená „...*jestli otec výživu a výchovu dieťaťa úplne zanedbá alebo jeho mravnosť, telesný blahobyť, alebo majetkovú podstatu zlou manipuláciou ohrožuje*.“¹⁸ § 24 zák. čl. XX/1877 upravoval podmienky, za ktorých mohol opätovne spravovať majetok maloletého dieťaťa jeho otec, ktorý bol „...*pre márnotravnosť pod opatrovníctvom, alebo jestli bol pre nedbalý alebo zavinený úpadok alebo pre taký iný zločin odsúdený, na základe ktorého možno dôkladne predpokladať, že je k vernému alebo presnému spravovaniu majetku nespôsobilý*.“¹⁹ Otec mohol spravovať majetok svojho maloletého dieťaťa „*po sprostení opatrovníctva, rešpektíve po odpykaní trestu spravovať majetok svojho maloletého dieťaťa iba so záväzkom účtovať, a i to len vtedy, pokladá-li to poručenská vrchnosť za potrebné v záujme maloletého*.“²⁰ § 30 písm. a) zák. čl. XX/1877 rozširoval okruh prípadov, kedy bolo opatrovníctvo prípustné, aj o prípad „*jestli záujem maloletého alebo opatrovaného protiví sa záujmom jeho otca, poručníka alebo záujmom osoby stojacej pod tým istým poručníkom alebo opatrovníkom*;...“²¹. § 90 upravoval povinnosť poručníka „*starat' sa o to, aby z maloletých stali sa nábožní, mravní a užitoční občania vlasti, a preto, aby sa im dostalo podľa ich schopností a majetkových pomerov výcviku, rešpektíve pracovnej a zárobkovej spôsobilosti*.“²² Podľa § 66 zák. čl. XX/1877 bolo možné ujať sa poručníctva a opatrovníctva len na základe opatrenia poručenskej vrchnosti. V záujme maloletého však aj pred opatrením poručenskej vrchnosti mohli vykonať neodkladné úkony menovaný poručník alebo opatrovník a ďalej matka, ako prirodzený a zákonný poručník (§ 67 zák. čl. XX/1877).²³ § 263 zák. čl.

¹⁵ Legitimácia nemanželských detí sa uskutočnila napr. následným uzavretím manželstva medzi nemanželským otcom a nemanželskou matkou dieťaťa. In: Luby, Š. Základy všeobecného súkromného práva. III. vydanie pôvodného diela. Šamorín : Heuréka, 2002, ISBN 80-89122-00-0, str. 222

¹⁶ Z titulu otcovskej moci bol otec zákonným zástupcom dieťaťa, správcom jeho majetku a bol tiež oprávnený pre prípad svojej smrti určiť dieťaťu poručníka. Pokiaľ išlo o otca nemanželského dieťaťa, tomuto neprislúchala otcovská moc a jeho povinnosti sa obmedzovali na platenie výživného. In: Knapp, V. a kol. Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III. Dědické právo – Rodinné právo. 2. vydanie. Praha : Orbis, 1955, str. 135

¹⁷ V poručenstve boli aj manželské deti, keď ich otec zomrel alebo bol zbavený otcovskej moci (alebo aspoň po dobu, po ktorú bola otcovská moc suspendovaná). Bližšie k tomu In: Fajnor, V., Záturský, A. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela, Šamorín : Heuréka, 1998, ISBN 80-967653-4-5, str. 470 a nasl.

¹⁸ Stodola, E. (preložili Turner, A., Asztély, A.): Sbierka zákonov uhorských platných na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Sväzok I., časť prvá: Zákony súkromnoprávne. Bratislava : Účastinárska tlačiareň „Universum“ v Bratislave, 1926, str. 40

¹⁹ Tamže, str. 41

²⁰ Tamže, str. 41

²¹ Podľa § 42, štvrtá veta citovaného zákonného článku: „*Srážku záujmov v bode a) ... §u 30. označení, povinný je hlásiť otec, poručník alebo opatrovník poručenskej vrchnosti cieľom ustanovenia opatrovníka*.“ In: Stodola, E. (preložili Turner, A., Asztély, A.): Sbierka zákonov uhorských platných na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Sväzok I., časť prvá: Zákony súkromnoprávne. Bratislava : Účastinárska tlačiareň „Universum“ v Bratislave, 1926, str. 43, 46

²² Tamže, str. 56

²³ Tamže, str. 52-53

XX/1877 uvádzal hlavnú úlohu poručenskej vrchnosti, ktorou bola „ochrana a podpora duševných a hmotných záujmov poručencových a opatrovancových“²⁴.

Pokiaľ ide o zák. čl. XXXI/1894, podľa jeho § 10 poručenská vrchnosť v prípadoch, keď bolo potrebné z jej strany schválenie na uzavretie manželstva maloletého, nerozhodovala bez vypočutia maloletého a mala mať výlučne jeho záujem na zreteli²⁵, podľa § 95 sudca sa v rozlukovom rozsudku pri rozhodovaní o umiestnení spoločných maloletých detí, pri existencii dohody rodičov v tejto veci, mohol odchýliť od takej dohody rodičov alebo od stanovených pravidiel, ak to bolo v zrejmom záujme detí²⁶.

Z uvedeného prehľadu vyplýva, že citovaná právna úprava chránila predovšetkým majetkový záujem dieťaťa, hoci určitá ochrana bola poskytnutá aj nemateriálnemu záujmu dieťaťa (napr. mravnosť, telesný blahobyt). Právna úprava rozlišovala medzi manželským a nemanželským dieťaťom, pre ktorých ochranu záujmu formulovala rozdielne pravidlá.

Pri vzniku Československa v roku 1918 došlo zákonom č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého, k recipovaniu dovtedajšieho práva rakúskeho (pre Čechy, Moravu a Sliezsko) a uhorského (pre Slovensko). V Čechách, na Morave a v Sliezsku boli preto manželské a rodinné pomery upravené Všeobecným občianskym zákonníkom (nem. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch) z roku 1811 v znení jeho troch noviel. V nami sledovanej oblasti na Slovensku boli prevzaté aj vyššie uvedené zákonné články – zák. čl. XX/1877 a zák. čl. XXXI/1894 (inak dovtedajšie uhorské občianske právo bolo zväčša nepísaným obyčajovým právom).

V ďalšom období ústavný zákon č. 150/1948 Zb. Ústava Československej republiky, vo svojom § 11 ods. 1 výslovne zaručil zo strany štátu osobitnú starostlivosť a ochranu deťom (podobné ustanovenie sa nenachádzalo v predchádzajúcom ústavnom zákone č. 121/1920 Sb. Ústavní listina Československej republiky). V nadväznosti na to potom zákon č. 265/1949 Sb. o rodinnom práve (ďalej len „zákon o rodinnom práve“ alebo „ZRP“) prišiel s prístupom, podľa ktorého sa vo všetkých ustanoveniach zákona o rodinnom práve sledoval záujem dieťaťa, ktorému predovšetkým muselo manželstvo a rodina slúžiť. Rodičia nemali právo dávať do popredia svoje osobné záujmy. Preto v zmysle § 32 ZRP manželstvo rodičov maloletého dieťaťa nebolo možné rozviesť, dokiaľ neboli dostatočne zabezpečené záujmy dieťaťa a to tak, aby rozvodom neutrpelo žiadnu ujmu na svojej osobe alebo na svojom majetku. Otázky pomeru rodičov k deťom po rozvode mali byť upravené skôr, než súd rozhodol o rozvode.²⁷ V zákone o rodinnom práve pritom právny pomer medzi rodičmi a deťmi vychádzal z troch zásad: 1.) Deti sa nerozlišovali podľa pôvodu (t. j. odstránil sa inštitút nemanželských detí, vlastný predchádzajúcej právnej úprave). Tým došlo k vykonaniu § 11 ods. 2 ústavného zákona č.

²⁴ Tamže, str. 86; Poručenstva vrchnosť bola napr. povinná dohliadať, aby maloletí boli privykani, príp. aj donucovaní k pilnému učeníu sa a usilovnej práci (§ 264 citovaného zákonného článku). Podľa § 265, prvá veta citovaného zákonného článku: „Umenšenie majetkovej podstaty (§ 26) možno dovoliť len v záujme maloletého.“

²⁵ Tamže, str. 2

²⁶ Podľa § 95, prvá až tretia veta „Sudca v rozlukovom rozsudku rozhodne aj o umiestnení a o výžive spoločných maloletých detí. Keď sa rodičia inak nedohodli, deti do siedmeho roku ostávajú u matky, po tomto veku sveria sa pečlivosti nevinného rodiča, keď však obaja rodičia boli vyhlásení za vinných, synovia sa sveria otcovi, dcéry matke. Sudca však všimnúť si viny a iných osobných okolností rodičov, môže v zrejmom záujme detí zakročiť aj odchýlne od dohody rodičov a od vyšeuvedených pravidiel, ba môže deti sveriť aj opatere tretej osoby.“ In: Stodola, E. (preložili Turner, A., Asztély, A.): Sbírnka zákonov uhorských platných na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Svázok I., časť prvá: Zákony súkromnoprávne. Bratislava : Účastinárska tlačiareň „Universum“ v Bratislave, 1926 str. 17

²⁷ Vládní návrh. Zákon o právu rodinném. Důvodová zpráva k § 32, str. 28 [online] [cit. 10.4.2025]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/DsDocumentVariant?documentVariantId=12903&fileName=T0378.pdf&ext=pdf>

150/1948 Zb. Ústava Československej republiky, podľa ktorého: „*Pôvod dieťaťa nesmie byť jeho právom na ujmu. Podrobnosti stanoví zákon.*“ 2.) Ťažisko právnej úpravy spočívalo v starostlivosti o deti a ich výchovu, ktorých zdarnému vývoju mala rodina slúžiť (v tomto smere malo ísť o rozdiel oproti predchádzajúcej právnej úprave sústredenej na úpravu majetkovoprávných pomerov aj vo vzťahoch medzi rodičmi a deťmi). 3.) Obidvaja rodičia mali v pomere k ich deťom rovnocenné postavenie (t. j. odstránil sa inštitút otcovskej moci, ktorý sa uplatňoval v predchádzajúcej právnej úprave). Rodičom sa ukladalo, aby sa pri výkone rodičovskej moci riadili záujmom dieťaťa a prospechom spoločnosti, pričom platilo, že dieťaťu prospievalo len to, čo prospievalo celej spoločnosti.²⁸

Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky (ďalej len „Ústava ČSSR“) vo svojom čl. 26 ods. 1 ustanovil, že „*materstvo, manželstvo a rodina sú pod ochranou štátu*“ a v ods. 3 tohto článku pamätal na všestranný rozvoj telesných a duševných schopností všetkých detí, a to starostlivosťou rodiny, štátu a spoločenských organizácií, ako aj osobitnou úpravou pracovných podmienok mládeže. Citovaný článok Ústavy ČSSR podrobnejšie rozpracovával a vykonával zákon č. 94/1963 Zb. o rodine (ďalej len „zákon o rodine 1963“ alebo „ZR 1963“). Zákon o rodine 1963 síce vo svojom čl. IV uviedol základnú zásadu, že „*rodičia sú zodpovední spoločnosti za všestranný duševný a telesný rozvoj svojich detí a osobitne za ich riadnu výchovu*“, zároveň však dodával, že k tomu má dochádzať tak, aby „*jednota záujmov rodiny a spoločnosti bola upevňovaná*.“ V čl. V potom ZR 1963 uvádzal zásadu, že „*spoločnosť dbá o výchovu detí a uspokojovanie ich hmotných a kultúrnych potrieb, stará sa o ne a chráni ich prostredníctvom štátnych orgánov, spoločenských organizácií, školy, kultúrnych, osvetových a zdravotníckych zariadení*.“ Záujmy spoločnosti týkajúce sa dieťaťa (napr. záujem spoločnosti na riadnej výchove detí uvedený v § 44 ZR 1963) tak boli dôslednejšie vyjadrené v zákone o rodine 1963 (vykonávajúc Ústavu ČSSR), viac touto úpravou prenikali oproti predchádzajúcej právnej úprave (zákon o rodinnom práve), vychádzali však viac z paternalistického chápania vzťahu štátu a rodiny.

Záujem dieťaťa výslovne uvádzala už preambula zákona o rodine 1963 (v rámci zásady ochrany manželstva, materstva, rodiny, záujmov všetkých detí, ako aj zvýšenej starostlivosti o rodiny s viac deťmi zo strany spoločnosti). Výslovne na záujem detí odkazoval § 24 ZR 1963, podľa ktorého „*pri rozhodovaní o rozvoji musí súd prihliadnuť najmä na záujem maloletých detí*“. V súvislosti s úpravou styku rodičov s dieťaťom zo strany súdu bol v § 27 ZR 1963 uvedený záujem dieťaťa na výchove a záujem na zdraví dieťaťa, § 37 ZR 1963 sa zaoberal stretom záujmu medzi rodičmi a deťmi alebo medzi deťmi navzájom, § 43 ZR 1963 upravoval ochranu záujmov maloletých detí zo strany národného výboru, § 45 ZR 1963 vychádzal z toho, že zverenie dieťaťa do výchovy iného občana než rodiča zo strany súdu je možné, ak to vyžaduje záujem dieťaťa, § 79 ZR 1963 sledoval požiadavku, aby výkon funkcie opatrovníka bol k prospechu dieťaťa a spoločnosti, v zmysle § 84 ZR 1963 k vymedzeniu rozsahu práv a povinností opatrovníka zo strany súdu malo dôjsť tak, aby záujmy maloletého boli chránené.

Dohovor o právach dieťaťa z roku 1989 a „najlepšie záujmy dieťaťa“

²⁸ Vládní návrh. Zákon o právu rodinném. Důvodová zpráva k § 35 a § 53, str. 29, 31 [online] [cit. 10.4.2025]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/DsDocumentVariant?documentVariantId=12903&fileName=T0378.pdf&ext=pdf>

V období medzi dvoma svetovými vojnami sa vyvinulo súčasné poňatie detstva.²⁹ Podstatou tohto poňatia detstva³⁰ je „... *presvedčenie, že dieťa je autonómnou osobou, ktorá má svoje vlastné potreby, záujmy a práva; a že nie je len objektom*³¹ *starostlivosti a záujmu, ale aj subjektom, ktorého záujmy a práva majú byť rešpektované. Podľa tohto poňatia, dieťa v určitom štádiu svojho vývoja je schopné formulovať a vyjadriť svoje vlastné názory, ktoré by mali byť vzaté do úvahy.*“³² Hlavným predstaviteľom tohto nového chápania detstva bol Dr. Janusz Korczak (1878 – 1942) – lekár, spisovateľ, filozof a pedagóg.³³

Udalosti prvej a druhej svetovej vojny, snaha sprístupniť koncepciu detstva Dr. Korczaka vo svete, dokázanie, že Poľsko ako štát v danom čase patriaci do systému socialistických štátov môže prísť s konštruktívnym a potrebným podnetom v oblasti ľudských práv, a aj prípravy 20. výročia prijatia Deklarácie práv dieťaťa z roku 1959³⁴, všetky tieto dôvody stáli za poľskou iniciatívou vypracovať návrh dohovoru o právach dieťaťa. Rok 1979 vyhlásilo tiež Valné zhromaždenie OSN za Medzinárodný rok dieťaťa. Začiatkom roku 1978 poľská vláda predložila návrh dohovoru Komisii OSN.³⁵

²⁹ Lopatka, A. In: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I. New York and Geneva : United Nations, 2007, str. xxxvii [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/legislative-history-convention-rights-child-part-1>

³⁰ K pojmu „detstvo“ napr. aj Hrušáková, M. Dítě, rodina, stát (Úvahy nad právním postavením dítěte). Brno : Masarykova univerzita, 1993, ISBN 80-210-0694-3, str. 13 – 17, 19, 20, 131

³¹ V Deklarácii práv dieťaťa známej aj ako „Ženevská deklarácia“ (angl. Declaration of the Rights of the Child, Declaration of Geneva), prijatej 26. novembra 1924 v Ženeve Valným zhromaždením Spoločnosti národov (angl. League of Nations, založenej v roku 1919, rozpustenej členskými štátmi v roku 1946), ktorá bola významným medzinárodným dokumentom, keďže išlo o prvý medzinárodný dokument, ktorý výslovne uznával práva detí, sa dieťa ešte vnímalo skôr ako objekt ochrany, ktorú mala deklarácia poskytnúť, nie ako nositeľ vlastných práv. In: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I. New York and Geneva : United Nations, 2007, str. 3 [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/legislative-history-convention-rights-child-part-1>

³² Lopatka, A. In: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I. New York and Geneva : United Nations, 2007, str. xxxvii [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/legislative-history-convention-rights-child-part-1>

³³ Janusz Korczak bol verný svojej vízii detstva aj vo svojom živote. Hoci mal možnosť zachrániť si život, rozhodol sa zostať s deťmi, o ktoré sa staral, až do samého konca. Zomrel s nimi v nacistickom koncentračnom tábore Treblinka v roku 1942. Lopatka, A. In: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I. New York and Geneva : United Nations, 2007, str. xxxvii – xxxviii [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/legislative-history-convention-rights-child-part-1>

³⁴ Deklarácia práv dieťaťa z roku 1959 obsahovala odkaz na najlepšie záujmy dieťaťa v princípe 2 a v princípe 7. K princípu najlepších záujmov dieťaťa v medzinárodnom práve porovnaj tiež problematiku „štandardu najlepších záujmov dieťaťa“ (angl. the best interests of the child standard) a počiatky jeho uplatňovania v Anglicku a USA. In: McLaughlin, J. H. The Fundamental Truth About Best Interests. Saint Louis University Law Journal. Vol. 54, No. 1, 2009, str. 119, 122; Michaličková, J. Najlepšie záujmy dieťaťa. Bratislava : Úrad komisára pre deti, 2023, ISBN 978-80-570-5383-5, str. 18; Howe, R. B., Covell, K. Education in the Best Interests of the Child. A Children's Rights Perspective on Closing the Achievement Gap. Canada : University of Toronto Press, 2013, str. 18

³⁵ Lopatka, A. In: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I. New York and Geneva : United Nations, 2007, str. xxxvii – xxxviii [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/legislative-history-convention-rights-child-part-1>

Prihliadanie na najlepšie záujmy dieťaťa našlo výslovné vyjadrenie predovšetkým v čl. II poľského návrhu dohovoru³⁶. Po odbornej diskusii v pracovnej skupine k predmetnému článku II a vypracovaní jeho revidovanej verzie (čl. II už bol označený ako čl. 3 s tromi odsekmi³⁷) bol (znovu) predložený zástupcami Spojených štátov amerických tiež návrh nového článku čl. 3³⁸. V následnej odbornej diskusii (hoci niekoľko rečníkov súhlasilo, že poľská verzia odseku bola širšia a lepšie chránila dieťa), v snahe nájsť kompromis sa odsúhlasilo zobrať za základ diskusie návrh americkej delegácie.³⁹

Podrobnejšie v rámci diskusie bola rozoberaná otázka, či najlepšie záujmy dieťaťa majú byť „prvoradým hľadiskom“ („a primary consideration“) alebo „nadradeným hľadiskom“ („the paramount consideration“)⁴⁰. Bol prednesený názor, že záujmy dieťaťa majú byť „prvoradým hľadiskom“ („a primary consideration“) pri činnostiach týkajúcich sa detí a teda že nie sú nadradeným, najdôležitejším hľadiskom v každom prípade, pretože v niektorých prípadoch môžu mať iné strany rovnaké alebo dokonca vyššie právne záujmy (napr. v lekárske naliehavých prípadoch počas pôrodu). Podľa Detského fondu OSN (angl. United Nations Children's Fund, ďalej len „UNICEF“), ide pri výraze „a primary consideration“ o dve požiadavky. Slovo „primary“ predpokladá, že iné hľadiská, hoci sa nepovažujú za „primary“ sa aj tak môžu vziať do úvahy. Anglický neurčitý člen „a“ naznačuje, že môže byť niekoľko hľadísk, z ktorých každé je „primary“. Preto sa UNICEF zaoberal otázkou (ktorá vzniká na základe noriem začlenených do iných všeobecne akceptovaných nástrojov v oblasti ľudských práv), či by nestačila jedna požiadavka (išlo by o formuláciu „the primary consideration“). V následných diskusiách sa k tejto otázke všeobecne konštatovalo, že sú situácie, v ktorých protichodné záujmy spravodlivosti a spoločnosti ako celku, by mali mať aspoň rovnaký, ak nie väčší význam ako záujmy dieťaťa. Aj pozorovateľ za Kanadu uviedol, že by malo ísť o „a“ primary consideration. Zároveň poznamenal, že iné nástroje, v ktorých je záujem dieťaťa „the primary consideration“ sú zamerané na obmedzenejšie okolnosti ako tie, ktoré sú uvedené v čl. 3 ods. 1 (podobný názor zaujali aj zástupcovia Spojených štátov amerických, Japonska a Argentíny). Napokon sa dosiahol konsenzus, aby najlepšie záujmy dieťaťa boli len „a“ primary

³⁶ „The child shall enjoy special protection and shall be given opportunities and facilities, by law and by other means, to enable him to develop physically, mentally, morally, spiritually and socially in a healthy and normal manner and in conditions of freedom and dignity. In the enactment of laws for this purpose, the best interests of the child shall be the paramount consideration.“ V preklade autora tohto príspevku: „Dieťa požíva osobitnú ochranu a zákonom alebo inými prostriedkami sa mu poskytnú príležitosti a možnosti, ktoré mu umožnia zdravý a normálny telesný, duševný, morálny, duchovný a sociálny rozvoj v podmienkach slobody a dôstojnosti. Pri prijímaní zákonov na tento účel sú najlepšie záujmy dieťaťa nadradeným hľadiskom.“

³⁷ Podľa čl. 3 ods. 1: „In all actions concerning children, whether undertaken by their parents, guardians, social or State institutions, and in particular by courts of law and administrative authorities, the best interest of the child shall be the paramount consideration.“ V preklade autora tohto príspevku: „Pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, či už uskutočňovanej jeho rodičmi, opatrovníkmi, sociálnymi zariadeniami alebo štátnymi inštitúciami, a najmä súdmi a správnymi orgánmi, najlepší záujem dieťaťa musí byť nadradeným hľadiskom.“

³⁸ Podľa čl. 3 ods. 1: „In all official actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, or administrative authorities, the best interests of the child shall be a primary consideration.“ V preklade autora tohto príspevku: „Pri akejkoľvek úradnej činnosti týkajúcej sa detí, či už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi alebo správnymi orgánmi, najlepšie záujmy dieťaťa musia byť prvoradým hľadiskom.“

³⁹ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I. New York and Geneva : United Nations, 2007, str. 339 [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/legislative-history-convention-rights-child-part-1>

⁴⁰ Výraz „primary“ možno preložiť ako „základný, hlavný, prvoradý, priamy, primárny“, výraz „paramount“ možno preložiť ako „prvoradý, rozhodujúci, najdôležitejší, nadradený“ In: Chromá, M. Anglicko-český právnický slovník. 2. vydanie. Praha : Leda, 1997, ISBN 80-85927-25-X, str. 218, 237.

consideration.⁴¹ Z uvedeného vyplýva, že „najlepšie záujmy dieťaťa“ (čl. 3 ods. 1 návrhu Dohovoru) sú „prvoradým hľadiskom“ („a primary consideration“) pri činnostiach týkajúcich sa detí, nejde pritom o nadradené, najdôležitejšie hľadisko v každom prípade.

Vyššie uvedený diskutovaný článok 3 ods. 1 bol v Dohovore napokon uvedený v nasledovnom znení (ktoré uvádzame súčasne aj so slovenským zverejneným prekladom): „1. *In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration.*“ V preklade: „1. *Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.*“⁴²

Hoci rodičia nie sú spomenutí v čl. 3 ods. 1 Dohovoru ako subjekty uskutočňujúce činnosť týkajúcu sa dieťaťa, podľa čl. 18 ods. 1 i. f. Dohovoru „základným zmyslom ich starostlivosti musí ... byť záujem dieťaťa“⁴³.

V prípade čl. 21 Dohovoru, ktorý sa týka osvojenia: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru a ktoré uznávajú a (alebo) povoľujú systém osvojenia, zabezpečia, aby sa v prvom rade bral do úvahy záujem dieťaťa ...“ Slovenský zverejnený preklad textu Dohovoru síce uvádza, aby sa záujem dieťaťa bral do úvahy „v prvom rade“, v súlade s oficiálnym anglickým znením Dohovoru má ísť v tomto prípade o nadradené (najdôležitejšie) hľadisko („the paramount consideration“)⁴⁴, resp. prvoradé hľadisko je v tomto zmysle⁴⁵.

Dohovor uvádza najlepšie záujmy dieťaťa aj v ďalších svojich článkoch (okrem už spomínaných čl. 3 ods. 1, čl. 18 ods. 1 a čl. 21 Dohovoru) – v čl. 9 ods. 1, 3, 4 (oddelenie dieťaťa od rodičov), čl. 10 ods. 1 (zjednotenie rodiny, cez odkaz na čl. 9 ods. 1), čl. 20 ods. 1 (strata rodinného prostredia), čl. 37 písm. c) (umiestnenie dieťaťa pozbaveného slobody oddelene od dospelých), čl. 40 ods. 2 písm. b) iii) (procesné záruky dieťaťa obvineného alebo obžalovaného z porušenia trestného práva). Odkaz na najlepšie záujmy dieťaťa je tiež v Opčnom protokole k Dohovoru o právach dieťaťa, o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii⁴⁶ z roku 2000 (angl. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography (preambula a čl. 8) a v Opčnom protokole k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení⁴⁷ (sťažností) z roku 2011 (angl. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications) (preambula a č. 2, čl. 3).

Pokiaľ ide o objasnenie toho, čo rozumieť pod pojmom „najlepšie záujmy dieťaťa“ („the child's best interests“) v zmysle Dohovoru, je potrebné uviesť, že ide o pojem, ktorý sa zameriava na

⁴¹ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I. New York and Geneva : United Nations, 2007, str. 339, 344-346 [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/legislative-history-convention-rights-child-part-1>

⁴² Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.

⁴³ Tamže

⁴⁴ Čl. 21 Dohovoru: „States Parties that recognize and/or permit the system of adoption shall ensure that the best interests of the child shall be the paramount consideration ...“

⁴⁵ Blížšie k tomu poznámka pod čiarou č. 37 v tomto príspevku.

⁴⁶ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 424/2004 Z. z., pre Slovenskú republiku nadobudol tento opčný protokol platnosť dňa 25. júla 2004.

⁴⁷ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/2014, pre Slovenskú republiku nadobudol tento opčný protokol platnosť dňa 14. apríla 2014.

zabezpečenie plného a efektívneho požívania všetkých práv uznaných Dohovorom, ako aj na celostný vývoj dieťaťa⁴⁸, zahŕňajúci telesný, duševný, duchovný, morálny, psychologický a sociálny vývoj dieťaťa⁴⁹. Ide o pojem adaptabilný, čo znamená, že pri jednotlivých rozhodnutiach (napr. v súdnom konaní) je potrebné posúdiť najlepšie záujmy dieťaťa a určiť ich s ohľadom na špecifické okolnosti situácie konkrétneho dieťaťa. Pri kolektívnych rozhodnutiach (napr. rozhodnutia zákonodarcu) je potrebné posúdiť a určiť najlepšie záujmy dieťaťa s ohľadom na okolnosti príslušnej skupiny a/alebo detí všeobecne. V prípade jednotlivých rozhodnutí aj v prípade kolektívnych rozhodnutí sa však musí také posúdenie a určenie najlepších záujmov dieťaťa uskutočniť tak, aby boli v plnej miere rešpektované všetky práva zakotvené v Dohovore a jeho opčných protokoloch. Zároveň ide o pojem flexibilný, t. j. umožňuje reagovať na situácie jednotlivých detí a rozvíjať poznatky o ich vývoji.⁵⁰ Komisia OSN (dnešný Výbor OSN pre práva detí) vymedzuje najlepšie záujmy dieťaťa ako trojjediný koncept – ide o hmotné právo (t. j. právo dieťaťa na zohľadnenie jeho záujmov ako prvoradého hľadiska vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú), ďalej ide o základný výkladový princíp Dohovoru (t. j. ak možno právne ustanovenie vykladať rôzne, treba uprednostniť výklad, ktorý najúčinnejšie slúži najlepším záujmom dieťaťa; rámcom pre výklad sú práva zakotvené v Dohovore a jeho opčných protokoloch) a ide aj o procesné pravidlo (t. j. rozhodovací proces musí zahŕňať posúdenie možného vplyvu rozhodnutia na dané dieťa alebo deti; posúdenie a určenie najlepších záujmov dieťaťa vyžaduje procesné záruky; odôvodnenie rozhodnutia musí pritom preukázať explicitné zohľadnenie práva).⁵¹

Zákon o rodine a „záujem maloletého dieťaťa“

Zakotvenie zásady záujmu maloletého dieťaťa do čl. 5 zákona o rodine s ohľadom na motívy takejto úpravy (uvedené v dôvodovej správe k novele a priblížené v úvode tohto príspevku) naznačuje snahu zákonodarcu postupovať v súlade s čl. 4 Dohovoru (povinnosť urobiť opatrenia na vykonanie práv uznaných Dohovorom) a čl. 42 Dohovoru (záväzok informovať o zásadách a ustanoveniach Dohovoru). Aj podľa Všeobecného komentára č. 14 by mali zmluvné štáty prijať opatrenie napr. v podobe novely právneho predpisu tak, aby právny predpis zahŕňal čl. 3 ods. 1 Dohovoru. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na konštantnú judikatúru Ústavného súdu Slovenskej republiky, podľa ktorej čl. 3 patrí medzi články Dohovoru, ktoré upravujú všeobecné princípy a nie sú priamo vykonateľné, ale je potrebné tieto zásady inkorporovať do príslušnej vnútroštátnej legislatívy a aplikačnej praxe.⁵² Pre porovnanie Ústavný súd Českej republiky zaujal opačné stanovisko.⁵³

⁴⁸ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)

⁴⁹ General comment No. 5 (2003) General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child (arts. 4, 42 and 44, para 6) ods. 12

⁵⁰ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)

⁵¹ Tamže

⁵² Napríklad Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. septembra 2014, sp. zn. II. ÚS 596/2014; Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 9. novembra 2016, sp. zn. I. ÚS 678/2016; Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20. septembra 2017, sp. zn. I. ÚS 475/2017; Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 8. februára 2018, sp. zn. II. ÚS 100/2018; Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. mája 2018, sp. zn. I. ÚS 192/2018; Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 11. mája 2021, sp. zn. I. ÚS 201/2021; Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 15. februára 2022, sp. zn. IV. ÚS 82/2022.

⁵³ Dušková, Š., Hofschneiderová, A., Kouřilová, K. Úmluva o právaх dítěte. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2021, ISBN 978-80-7598-683-2, str. 66

Podľa čl. 5 ZR: „*Záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňujú najmä*

a) úroveň starostlivosti o dieťa,

b) bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava,

c) ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa,

d) okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa,

e) ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou,

f) podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa,

g) názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny,

h) podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvoma rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami,

i) využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností.“

Ako je zrejmé z citovaného znenia čl. 5 ZR, tento uvádza pojem „záujem maloletého dieťaťa“ a nie pojem „najlepšie záujmy dieťaťa“, čo by bol doslovný preklad výrazu „the best interests of the child“ použitého v čl. 3 ods. 1 Dohovoru. Dôvodová správa k novele v tomto smere neobjasňuje, prečo je v texte čl. 5 ZR použitý práve daný pojem a nie pojem „najlepšie záujmy dieťaťa“. Podľa niektorých názorov v odbornej literatúre⁵⁴ došlo pri preklade Dohovoru do slovenského jazyka⁵⁵ k nepresnosti, keď sa pojem „the best interests of the child“ preložil len ako „záujem dieťaťa“, pričom táto prekladová nepresnosť sa odrazila aj v znení čl. 5 ZR.⁵⁶ Podľa nášho názoru však použitý pojem „záujem maloletého dieťaťa“ v čl. 5 ZR s ohľadom na jeho jazykový význam⁵⁷ nebráni tomu, aby bol chápaný v súlade s Dohovorom. Tento je zároveň potrebné chápať v súlade s Dohovorom (z dôvodu viazanosti Slovenskej republiky Dohovorom). Prikláňame sa k názoru, podľa ktorého „výraz „*najlepší záujem dieťaťa*“ má z určitého hľadiska povahu vnútorne redundantnú, slovo „*najlepší*“ je totiž vo vzťahu k slovám „*záujem dieťaťa*“ zbytočné. Ak je zohľadnený skutočný záujem dieťaťa, je tento záujem nevyhnutne zároveň záujmom najlepším!“⁵⁸

Na záujem (maloletého) dieťaťa (resp. na zásadu maloletého dieťaťa) odkazuje zákon o rodine vo viacerých svojich ustanoveniach normatívnej časti, a to v rámci úpravy rozvodu manželstva (§ 23 ods. 2, § 24 ods. 2, 3, 5, § 25 ods. 3, 5 ZR), v rámci úpravy rodičovských práv a povinností (§ 28 ods. 2, § 29 ods. 1, § 31 ods. 2, § 33 ods. 1, 2, 3, § 36 ods. 1, 2, § 37 ods. 2, 3, 5, 8, § 38

⁵⁴ Hofschneiderová, A. In: Dušková, Š, Hofschneiderová, A., Kouřilová, K. Úmluva o právach dieťaťa. Komentár. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2021, ISBN 978-80-7598-683-2, str. 56; Obdobne Danišovičová, L. Právne postavenie maloletého dieťaťa vo vzťahu k jeho rodičom. Bratislava : C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-8232-034-6, str. 2

⁵⁵ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.

⁵⁶ Pre porovnanie, podobne aj v českom právnom prostredí sa v súvislosti s českým prekladom Dohovoru vyskytujú názory, že pri preklade „the best interests of the child“ došlo k nepresnosti, keďže sa uvádza len „zájem dítěte“. In: Hofschneiderová, A. In: Dušková, Š, Hofschneiderová, A., Kouřilová, K. Úmluva o právach dieťaťa. Komentár. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2021, ISBN 978-80-7598-683-2, str. 56

⁵⁷ Slovo „záujem“ má význam „úžitok“, „prospech“ či „osoh“. In: Kačala, J., Pisárčiková, M., Považaj, M a kol. Krátky slovník slovenského jazyka. Bratislava : Veda, 2003, ISBN 80-224-0750-X [online] [cit. 10.6.2025]. Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=z%C3%A1ujem&s=exact&c=jc4a&cs=&d=kssj4#>

⁵⁸ Zuklínová, M. Cui bono? Bezvýjimečne ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. In: Právník, Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., rok 2015, č. 2, roč. 154, ISSN 0231-6625, str. 101 (poznámka pod čiarou č. 14) Podľa M. Zuklínovej „*dôvod, prečo bol vôbec použitý výraz „the best interest of the child“ je prostý: dieťa má rôzne záujmy, v podstate možno hovoriť o hierarchii záujmov, a potom ten, ktorý stojí za to sledovať, pretože je najdôležitejší, je „najlepší“...*“ Taký záujem je „supérieur“ vo francúzskej verzii Dohovoru. In: Tamže

ods. 1, 2 ZR), v rámci úpravy náhradnej starostlivosti (§ 44 ods. 4, § 45 ods. 1, 4, § 47 ods. 3, § 48 ods. 1, 2, § 50 ods. 1, § 52 ods. 3 ZR), v rámci úpravy poručníctva (§ 57 ods. 1, 4, § 58 ods. 3, § 59 ods. 4, 5 ZR), v rámci úpravy opatrovníctva (§ 60 ods. 1, § 61 ods. 1, 2 ZR), v rámci úpravy zapretia otcovstva na návrh dieťaťa (§ 96 ods. 1, 2 ZR), v rámci úpravy osvojenia (§ 98, 99 ods. 2, § 100 ods. 1, § 106 ods. 3, § 107 ods. 1 ZR). Zákon o rodine nepoužíva teda v týchto ustanoveniach k pojmu „záujem dieťaťa“ prívlastok „najlepší“. Pre porovnanie napríklad zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov používa pri vymedzení pojmu sociálnoprávna ochrana detí v § 1 ods. 2 pojmy „blaho dieťaťa“ a „najlepší záujem dieťaťa podľa medzinárodného dohovoru“ (s odkazom na Dohovor). Ďalej napríklad zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov používa v čl. 4 pojem „najlepší záujem maloletého dieťaťa“ (v rámci úpravy princípu ochrany slabšieho subjektu) a napr. v § 119 len odkaz na „záujem maloletého“ (pri schválení právneho úkonu urobeného zákonným zástupcom za maloletého zo strany súdu). Z uvedeného prehľadu vyplýva, že pojem „záujem maloletého dieťaťa“ nie je v slovenskej právnej úprave používaný jednotne, čo navrhujeme *de lege ferenda* napraviť. Podľa nášho názoru nemusí ísť nevyhnutne o zmenu v prospech pojmu „najlepší záujem dieťaťa“.

Hoci pojem „záujem maloletého dieťaťa“ je neurčitým právnym pojmom, jeho posúdenie a určenie by malo byť založené na objektívnych prvkoch (kritériách). „Záujem dieťaťa“ nie je to, čo je považované za najlepšie pre dieťa, ale to, čo objektívne zabezpečuje dieťaťu úplnú a účinnú realizáciu všetkých práv uznaných Dohovorom, vrátane jeho opčných protokolov, ako aj celostný rozvoj takého dieťaťa.⁵⁹

V súvislosti s priblížením pojmu „záujem maloletého dieťaťa“ a opisom prvkov (kritérií) záujmu dieťaťa dôvodová správa k novele využíva časti statí zo Všeobecného komentára č. 14, ktorého text by však mal podľa dôvodovej správy k novele slúžiť len ako možná interpretačná pomôcka. Pojem „záujem maloletého dieťaťa“ v slovenskom zákone o rodine by teda mal byť vykladaný v súlade s tým, čo sme uviedli vyššie k pojmu „najlepšie záujmy dieťaťa“ podľa Dohovoru. Zároveň však k výrazu „prvoradé hľadisko v čl. 5 ZR považujeme za dôležité poznamenať, že tento síce zodpovedá prekladu „a primary consideration“ v čl. 3 ods. 1 Dohovoru, v prípade osvojenia podľa čl. 21 Dohovoru však anglická jazyková verzia Dohovoru používa iný výraz „the paramount consideration“, ktorý má vyjadriť, že ide o najdôležitejšie hľadisko. Slovenská jazyková verzia čl. 21 Dohovoru túto rozdielnosť pojmov nezohľadňuje (arg. „aby sa v prvom rade bral do úvahy záujem dieťaťa“). Hoci výrazy „primary“ a „paramount“ možno do slovenského jazyka preložiť rovnakým výrazom „prvoradý“, ustanovenia zákona o rodine upravujúce osvojenie je podľa nášho názoru potrebné vykladať podľa čl. 5 zákona o rodine, kde výrazu „prvoradé hľadisko“ je potrebné prisúdiť význam v súlade s čl. 21 Dohovoru.

V zmysle dôvodovej správy k novele v čl. 5 ZR nejde o definíciu záujmu dieťaťa, ponúka sa však príkladným a nehierarchickým spôsobom výpočet (zoznam) prvkov (kritérií), ktoré by mali byť v procese zisťovania záujmu maloletého dieťaťa zohľadnené.

V rámci zisťovania záujmu maloletého dieťaťa sa najskôr uskutočňuje posúdenie záujmu maloletého dieťaťa a to vo svetle konkrétnych okolností dieťaťa. Tieto okolnosti súvisia

⁵⁹ Obdobne v súvislosti s pojmom „the best interests of the child“ Llorens, J. C. Presentation of General Comment No. 14: strengths and limitations, points of consensus and dissent emerging in its drafting. In: Sormunen, M. (ed.) The best interests of the child – A dialogue between theory and practice. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2016, str. 12-13

s individuálnymi charakteristikami dieťaťa (napr. vek, pohlavie, stupeň zrelosti) ako aj so sociálnym kontextom, v ktorom dieťa žije (napr. prítomnosť alebo absencia rodičov).⁶⁰ Posúdenie ďalej zahŕňa zistenie relevantných prvkov (kritérií) posúdenia záujmu dieťaťa, dá sa im konkrétny obsah, priradí sa im váha. Prvky uvedené v čl. 5, druhej vete, pod písm. a) až i) ZR majú poskytnúť rozhodovaciemu orgánu usmernenie a zároveň flexibilitu. Keďže ide o príkladný a nehierarchický výpočet prvkov záujmu dieťaťa, rozhodovací orgán môže ísť nad rámec uvedených prvkov a zvážiť ďalšie prvky relevantné v konkrétnych okolnostiach dieťaťa.⁶¹

Pokiaľ ide o prvky uvedené v čl. 5 písm. a) až d) ZR, pri posudzovaní a určovaní záujmu maloletého dieťaťa je potrebné vychádzať v súlade s čl. 3 ods. 2 Dohovoru z povinnosti štátu zabezpečiť dieťaťu ochranu a starostlivosť, ktoré sú nevyhnutné pre jeho blaho. Blaho dieťaťa všeobecne zahŕňa základné materiálne, telesné, emocionálne, vzdelávacie potreby, ako aj potrebu lásky a bezpečia.⁶² Posudzovanie záujmu dieťaťa musí zahŕňať aj vyhodnotenie bezpečnosti dieťaťa. Významným v rámci zoznamu prvkov posudzovania a určovania záujmu dieťaťa je zraniteľnosť dieťaťa (napr. zdravotné postihnutie, obeť násillia atď.).

Pri prvku uvedenom v čl. 5 pod písm. e) ZR sa vychádza z toho, že aj tzv. nepriame násillie je násillie spôsobilé negatívne zasiahnuť do dôstojnosti dieťaťa a ohroziť jeho vývin. V súvislosti s ďalším prvkom uvedeným v čl. 5 pod písm. f) ZR, identita dieťaťa zahŕňa charakteristiky ako napr. vierovyznanie, kultúrnu identitu či osobnosť a pod.

V čl. 12 Dohovoru je upravené právo dieťaťa slobodne vyjadrovať názory vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho týkajú. Rozhodnutie, ktoré by nezohľadnilo názory dieťaťa (príp. im nevenovalo primeranú pozornosť zodpovedajúcu veku a úrovni vyspelosti dieťaťa) by uprelo dieťaťu možnosť ovplyvniť určenie jeho záujmu. Keďže zabezpečenie tohto práva je úzko spojené so záujmom dieťaťa, v čl. 5 písm. g) ZR je zdôraznené, že pre dieťa je negatívna situácia, ak sa dostane do konfliktu lojality, ktorý v ňom následne vyvolá pocit viny.⁶³

V kontexte možného oddelenia dieťaťa od jeho rodičov je potrebné uskutočniť posudzovanie a určovanie záujmu dieťaťa. Prvky uvedené v čl. 5 pod písm. h) a i) ZR, t. j. prvky zachovania rodinného prostredia a udržiavania vzťahov sú aj konkrétnymi právami.

Pri vyvažovaní rôznych prvkov (v rámci posudzovania záujmu dieťaťa) Výbor OSN identifikoval 3 situácie, ktoré je potrebné uvážiť, a to:

- 1.) Situácia, keď sú prvky posúdenia záujmu dieťaťa v rozpore. Napríklad zachovanie rodinného prostredia môže byť v rozpore s potrebou chrániť dieťa pred rizikom násillia alebo zneužívania zo strany rodičov. V takejto situácii je potrebné jednotlivé prvky posúdiť podľa ich vzájomnej váhy tak, aby výsledné riešenie najlepšie zodpovedalo záujmu dieťaťa.
- 2.) Situácia, keď faktory spojené s ochranou dieťaťa (napr. také, ktoré by mohli implikovať obmedzenie práv) majú byť posúdené vo vzťahu k opatreniam zameraným na posilnenie postavenia (ktoré implikujú uplatňovanie práv bez obmedzení). V takejto situácii by mal byť pre ich vyváženie smerodajný vek a zrelosť dieťaťa. Pri posudzovaní zrelosti dieťaťa je

⁶⁰ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), bod 48

⁶¹ Tamže, bod 50

⁶² Tamže, bod 71

⁶³ Dobrovodský, R. In: Lazar, J. a kol. Občianske právo hmotné. 1. zväzok, Bratislava : IURIS LIBRI, spol. s r. o., 2018, ISBN 978-80-89635-35-1, str. 306

potrebné prihliadať na úroveň telesného, emocionálneho, kognitívneho a sociálneho rozvoja daného dieťaťa.

3.) Situácia rozvoja schopností dieťaťa a s tým spojená potreba v rozhodnutí predpokladať opatrenia, ktoré bude možné preskúmať alebo prispôbiť vývoju (t. j. neprijímať nezvratné rozhodnutia). V rámci rozhodnutia by mala byť posúdená kontinuita a stabilita aktuálnej aj budúcej situácie dieťaťa.⁶⁴

K určení toho, čo je v záujme dieťaťa dochádza až následne na základe posúdenia prvkov záujmu dieťaťa.

Pokiaľ ide o formuláciu druhej vety čl. 5 ZR, výrazy „určovanie“ a „posudzovanie“ by podľa nášho názoru (s ohľadom na už vysvetlené rozlíšenie) mali byť uvedené v opačnom poradí, čo navrhujeme *de lege ferenda* opraviť. Ponechanie znenia *de lege lata* môže spôsobovať v aplikačnej praxi príslušných rozhodovacích orgánov sťaženie pochopenia procesu zisťovania záujmu maloletého dieťaťa.

Záujem dieťaťa (po posudzovaní a určovaní) môže byť v rozpore s inými záujmami alebo právami napr. rodičov či iných detí. Ak tieto záujmy či práva nie je možné zosúladiť, príslušný orgán musí uskutočniť analýzu práv a posúdiť váhu práv všetkých zúčastnených. Pritom záujem dieťaťa nie je len jedným z hľadísk ale je prvoradým hľadiskom.⁶⁵

Záver

V príspevku sme poukázali na to, že na záujem maloletého odkazovali v práve platnom na území Slovenska a v Podkarpatskej Rusi za dualizmu už zák. čl. XX/1877 a zák. čl. XXXI/1894. Táto úprava síce zodpovedala dobe, v ktorej vznikla, určitá ochrana (hoci v menšom rozsahu oproti majetkovému záujmu) bola poskytovaná aj nemateriálnym záujmom maloletého (napr. duševné záujmy). Právna úprava rozlišovala medzi manželským a nemanželským dieťaťom, pre ktorých ochranu záujmu formulovala rozdielne pravidlá. V zákone o rodinnom práve sa už deti nerozlišovali podľa pôvodu, ťažisko úpravy spočívalo v starostlivosti o deti a ich výchovu (úprava sa už nemala sústreďovať na úpravu majetkovoprávných pomerov, ako tomu bolo predtým). Rodičom sa ukladalo, aby sa pri výkone rodičovskej moci riadili záujmom dieťaťa a prospechom spoločnosti s tým, že dieťaťu malo prospievať to, čo prospievalo celej spoločnosti. V zákone o rodine 1963 sa síce pamätalo na všestranný duševný a telesný rozvoj detí a ich riadnu výchovu, zároveň ale oproti predchádzajúcej úprave boli dôslednejšie vyjadrené aj záujmy spoločnosti týkajúce sa dieťaťa, tieto však vychádzali viac z paternalistického chápania vzťahu štátu a rodiny.

V priebehu 20. stor. chápanie pojmu detstvo a prihliadanie na záujem dieťaťa zaznamenávajú na medzinárodnej úrovni dôležitý posun. Presadzuje sa presvedčenie, že dieťa už nie je len objektom starostlivosti a záujmu, ale aj subjektom. Dôležitým okamihom v tomto smere bolo prijatie Dohovoru.

V príspevku sme s ohľadom na odborné diskusie v pracovnej skupine OSN k návrhu Dohovoru uzavreli, že v zmysle čl. 3 ods. 1 Dohovoru najlepšie záujmy dieťaťa (the best interests of the child) sú prvoradým hľadiskom (a primary consideration) pri činnostiach týkajúcich sa detí, pričom nejde o nadradené, najdôležitejšie hľadisko v každom prípade. Hoci rodičia nie sú spomenutí v čl. 3 ods. 1 Dohovoru ako subjekty uskutočňujúce činnosť týkajúcu sa dieťaťa,

⁶⁴ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), body 81, 83, 84

⁶⁵ Tamže, bod 39

podľa čl. 18 ods. 1 i. f. Dohovoru základným zmyslom starostlivosti rodičov musí byť záujem dieťaťa.

V súvislosti s chápaním pojmu „najlepšie záujmy dieťaťa“ sme uviedli, že v zmysle Dohovoru ide o pojem, ktorý sa zameriava na zabezpečenie plného a efektívneho požívania všetkých práv uznaných Dohovorom, vrátane jeho opčných protokolov, ako aj na celostný vývoj dieťaťa, zahŕňajúci telesný, duševný, duchovný, morálny, psychologický a sociálny vývoj dieťaťa. Je to pojem adaptabilný a flexibilný. V tomto zmysle má byť potom vykladaný aj záujem maloletého dieťaťa v slovenskom zákone o rodine.

V príspevku sme sa zaoberali procesom posudzovania a určovania záujmu dieťaťa (v zmysle čl. 5 ZR), priblížili sme prvky takého posudzovania a ich váženie, pričom sme tiež poukázali na riešenie kolízie záujmu dieťaťa so záujmami iných osôb (napr. rodičov, iných detí). V rámci problematiky záujmu maloletého dieťaťa sme uviedli niektoré nedostatky slovenskej právnej úpravy (nejednotnosť právnej úpravy v používaní pojmu „záujem maloletého dieťaťa“, nesprávne uvedenie poradia výrazov „posudzovanie“ a „určovanie“ záujmu dieťaťa v znení čl. 5 ZR), upozornili sme na potrebu vykladania pojmu „záujem maloletého dieťaťa“ v ustanoveniach zákona o rodine o osvojení dieťaťa v súlade s čl. 5, kde je výrazu „prvoradé hľadisko“ potrebné prisúdiť význam podľa čl. 21 Dohovoru (t. j. ide o najdôležitejšie hľadisko).

Výslovné zakotvenie zásady záujmu maloletého do čl. 5 zákona o rodine považujeme za dôležitý krok k tomu, aby záujmy maloletého dieťaťa neboli prehliadané.

Použité informačné zdroje

Cirák, J., Gandžalová, D. Základy rodinného práva. Úvodná časť – manželské právo – osvojenie. Banská Bystrica : UMB Belianum, 2019, ISBN 978-80-557-1548-3

Danišovičová, L. Právne postavenie maloletého dieťaťa vo vzťahu k jeho rodičom. Bratislava : C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-8232-034-6

Dušková, Š, Hofschneiderová, A., Kouřilová, K. Úmluva o právach dítěte. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2021, ISBN 978-80-7598-683-2

Fajnor, V., Záturecký, A. Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. III. vydanie pôvodného diela, Šamorín : Heuréka, 1998, ISBN 80-967653-4-5

General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)

General comment No. 5 (2003) General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child (arts. 4, 42 and 44, para 6)

Haderka, J. F. Bea Verschraegen, Die Kinderrechtekonvention (Úmluva o právach dítěte), Wien, 1996, Manzsche Verlags – und Universitätsbuchhandlung, 122 s. (recenzia) In: Právnik, ročník CXXXVI/97, číslo 4

Howe, R. B., Covell, K. Education in the Best Interests of the Child. A Children's Rights Perspective on Closing the Achievement Gap. Canada : University of Toronto Press, 2013

Hrušáková, M. Dítě, rodina, stát (Úvahy nad právním postavením dítěte). Brno : Masarykova univerzita, 1993, ISBN 80-210-0694-3

Chromá, M. Anglicko-český právní slovník. 2. vydanie. Praha : Leda, 1997, ISBN 80-85927-25-X

Kačala, J., Pisárčiková, M., Považaj, M a kol. Krátky slovník slovenského jazyka. Bratislava : Veda, 2003, ISBN 80-224-0750-X [online] [cit. 10.6.2025]. Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=z%C3%A1ujem&s=exact&c=jc4a&cs=&d=kssj4#>

Knapp, V. a kol. Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III. Dědické právo – Rodinné právo. 2. vydanie. Praha : Orbis, 1955

Lazar, J. a kol. Občianske právo hmotné. 1. zväzok, Bratislava : IURIS LIBRI, spol. s r. o., 2018, ISBN 978-80-89635-35-1

Luby, Š. Základy všeobecného súkromného práva. III. vydanie pôvodného diela. Šamorín : Heuréka, 2002, ISBN 80-89122-00-0

McLaughlin, J. H. The Fundamental Truth About Best Interests. Saint Louis University Law Journal. Vol. 54, No. 1, 2009

Michaličková, J. Najlepšie záujmy dieťaťa. Bratislava : Úrad komisára pre deti, 2023, ISBN 978-80-570-5383-5

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I. New York and Geneva : United Nations, 2007 [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/legislative-history-convention-rights-child-part-1>

Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.

Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/2014

Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky publ. pod č. 53/1994 Z. z.

Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 424/2004 Z. z.

Smyčková, R. In: Smyčková, R., Števček, M. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2017, ISBN: 978-80-89603-54-1

Sormunen, M. (ed.) The best interests of the child – A dialogue between theory and practice. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2016

Stodola, E. (preložili Turner, A., Asztély, A.): Sbíerka zákonov uhorských platných na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Sväzok I., časť prvá: Zákony súkromnoprávne. Bratislava : Účastinárska tlačiareň „Universum“ v Bratislave, 1926

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. septembra 2014, sp. zn. II. ÚS 596/2014

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 9. novembra 2016, sp. zn. I. ÚS 678/2016

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20. septembra 2017, sp. zn. I. ÚS 475/2017

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 8. februára 2018, sp. zn. II. ÚS 100/2018

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. mája 2018, sp. zn. I. ÚS 192/2018

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 11. mája 2021, sp. zn. I. ÚS 201/2021

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 15. februára 2022, sp. zn. IV. ÚS 82/2022

Vládny návrh. Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Dôvodová správa [online] [cit. 12.4.2025]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/Document?documentId=249968>

Vládní návrh. Zákon o právu rodinném. Důvodová zpráva (k § 32), str. 28 [online] [cit. 10.4.2025]. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/DsDocumentVariant?documentVariantId=12903&fileName=T0378.pdf&ext=pdf>

Zuklínová, M. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. In: Právník, Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., rok 2015, č. 2, roč. 154, ISSN 0231-6625